

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนอุรุกรลาไวยในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่¹

อัมพิกา อ่ำลอย

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งหมายเพื่อตอบคำถามการศึกษาว่า “การตั้งถิ่นฐานของชาวอุรุกรลาไวยในเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ มีลักษณะอย่างไร เพราะเหตุใด” โดยใช้กรอบแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยการทบทวนวรรณกรรมและการสำรวจภาคสนามชุมชนคัดสรร ตลอดจนลักษณะทางสังคม จากนั้นนำไปวิเคราะห์แผนผัง วิเคราะห์รูปลักษณะ และวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ เพื่อหาข้อสรุปของการศึกษา ตลอดจนการอภิปรายผล และตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของด้วยการตรวจสอบสามเส้าเพื่อความถูกต้อง

ผลศึกษาพบว่า ชาวอุรุกรลาไวยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานหลายประการ ได้แก่ ประการที่ 1 การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย เช่น การเลือกตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่มีระบบนิเวศชายฝั่งที่สมบูรณ์และหลากหลาย การเลือกตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำจืดหรือตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำจืด การเลือกตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบบริเวณชายฝั่งทะเลที่สามารถรองรับกิจกรรมที่หลากหลายและมีความลาดชันของชายฝั่งทะเลและมีร่องน้ำที่เหมาะสมกับการจอดเรือ ประการที่ 2 วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับฤดูกาล เช่น การเลือกพื้นที่ทางฝั่งตะวันออกของเกาะ เนื่องจากสามารถหลบคลื่นลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่มีความรุนแรง และสามารถสังเกตเห็นเรือที่เดินทางมาจากฝั่งได้ง่าย ประการที่ 3 ความปลอดภัยในการตั้งถิ่นฐาน เช่น การเลือกตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยจากสัตว์ร้ายและอันตรายอื่นๆ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญมาก การเลือกพื้นที่ที่มีความปลอดภัยจากโรคระบาดหรือโรคติดต่อร้ายแรง และสามารถหลบภัยจากโจรสลัดที่คอยแย่งชิงทรัพย์สินและทรัพยากรธรรมชาติของชาวเลหรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้งจากกลุ่มคนอื่นในพื้นที่ ประการที่ 4 การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การเดินทางไปแลกเปลี่ยนสิ่งของตนเองไม่สามารถผลิตได้จากกลุ่มพ่อค้าคนกลางหรือกลุ่มคนอื่น การเดินทางไปเยี่ยมเยียนและพักอาศัยกับญาติพี่น้อง และประการที่ 5 ความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน เช่น การตัดสินใจโดยผู้นำทางจิตวิญญาณและความเชื่อที่ว่าทุกสถานที่ที่มีเจ้าที่เจ้าทางสิงสถิต ก่อนมีการตั้งถิ่นฐานจะใช้วิธีการจุดเทียนเพื่อดูว่าเจ้าที่เจ้าทางรับหรือไม่ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้สมาชิกในชุมชน

คำสำคัญ: การตั้งถิ่นฐาน | ชุมชนอุรุกรลาไวย | เกาะลันตาใหญ่ | นิเวศวิทยาวัฒนธรรม

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หัวข้อ “สภาพแวดล้อมสรรค์สร้างของชุมชนชาวเลภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลง” หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Settlement of Urak Lawoi's Communities in Ko Lanta Yai, Krabi Province

Aumpika Amloy

Ph.D. Candidate in Vernacular Architecture
Faculty of Architecture, Silpakorn University

Abstract

This article is the study to fulfil the question on “What are the characteristics of the Urak Lawois’ settlement on Ko Lanta, Krabi province, and by which reasons” under the “cultural ecology” concept framework. The research method mainly comprises of relevant literature review and actual field study, which is the information collection through case studies, focusing on the physical and social aspects of selective communities. The gathered data will be analyzed by planning analysis, morphological analysis, and comparative analysis in order to find the research conclusion with further discussion. In which these concluded knowledge has to be inspected by “Triangulation Check” to assure its credibility.

The result shows that the Urak Lawois have their own vernacular intellect by selecting the appropriate settlement site following several reasons. Firstly, the access to diverse natural resources; for example, their settlement on the fruitful coastal area where freshwater sources are provided, choosing the seaside plane where the area has full support for variety of activities. Secondly, their way of lives that fits in the seasonal changes; for example, selecting to settle on the Eastern side of the island to avoid the strong Southwest monsoon, and to easily observe ships travelling around the coast. Thirdly, settlement safety; their settlement site is safe from plague or epidemic diseases, also act as a hideaway place from the pirates who may take away their belongings and natural resources, and a place to avoid possible conflicts with surrounding communities. Fourthly, social interaction, the site is flexible for voyages to trade goods with merchants and travels to visit their own relatives. And lastly, their settlement beliefs; for example, the community trusts the decision of their spiritual leader and strongly believes that all the places are taken care of by supernatural forces, leading to them to ask the spirits for permission to raise confidence within the community.

Keyword: Settlement | Urak Lawoi | Ko Lanta Yai | Cultural Ecology

1. บทนำ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หัวข้อ “สภาพแวดล้อมสรรค์สร้างของชุมชนชาวเลภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลง” เป็นการศึกษาในลักษณะองค์รวม (Holistic) และให้ความสำคัญกับพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา สอดคล้องกับ อรศิริ ปาณินท์ ที่ให้คำจำกัดความของการศึกษาเรื่อง “สภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง” ว่า “เป็นการบูรณาการศาสตร์ และความรู้ที่จำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมครอบคลุมองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมที่มีในปัจจุบัน การสร้างมาตรการ การจัดระเบียบ การจัดการสภาพแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างเหมาะสม รู้คุณค่า และสมดุล”²

ชาวอุรักลาไวย์ เกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่ มีความสัมพันธ์กับชายฝั่งทะเลอันดามันอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ เดิมกลุ่มอุรักลาไวย์มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานสัมพันธ์กับแหล่งทรัพยากรจึงไม่ได้ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งถาวร ทว่าในปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีพจากวิถีแบบดั้งเดิมมาสู่การตั้งถิ่นฐานแบบถาวร ทำให้ชาวเลต้องแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตในหลากหลายรูปแบบ และสืบทอดแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นองค์ความรู้ และมีการปรับตัวให้เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่แปรเปลี่ยนไปตลอดเวลา นอกจากนี้ยังมีปัจจัยในมิติอื่นๆ เช่น ศาสนา ความเชื่อ เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของลักษณะการตั้งถิ่นฐานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงมีแนวโน้มว่าวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติพันธุ์ชาวเลอยู่ในภาวะอันตราย และเสี่ยงต่อการสูญสลาย³

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรม ทำให้ทราบถึงช่องว่างของสถานภาพการศึกษากลุ่มชาวเลในประเทศไทยหลายประการ ได้แก่ ประการที่ 1 การศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรนีเซียนมีการศึกษาเพียง 2% ประการที่ 2 มีการศึกษาทางด้านสังคมและมานุษยวิทยาเป็นส่วนใหญ่ ประการที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้การรวบรวมข้อมูลจากการลงสนาม และรายงานปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ยังขาดงานศึกษาที่ได้รับการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation Check) เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและเป็นจริงมากที่สุด ประการที่ 4 มีการศึกษาในประเด็นภาพรวมมากถึง 65% ของการศึกษาทั้งหมด ซึ่งการศึกษาส่วนใหญ่ ไม่ได้อธิบายถึงอัตลักษณ์ของชาวเลแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดว่าชาวเลในประเทศไทยมีลักษณะเหมือนกัน ทำให้วัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติพันธุ์ชาวเลอยู่ในภาวะอันตราย และเสี่ยงต่อการสูญสลาย โดยชาวเลทั้งสามกลุ่มมีความแตกต่างกันหลายด้าน

ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาเพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่อยู่ในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอุรักลาไวย์ในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่ ผลการศึกษานำมาสู่การสร้างองค์ความรู้และการเติมเต็มช่องว่างของการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลที่สัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

² อรศิริ ปาณินท์. (2551). “เรือนพื้นถิ่นไทย-ไท” ใน เรือนพื้นถิ่นไทย-ไท. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.). หน้า 4.

³ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2551). พลวัตชาติพันธุ์ภาคใต้: ผู้คนและชุมชนบริเวณเกาะและชายฝั่งอันดามัน: รวบรวมบทความจากการเสวนา 28 พฤศจิกายน 2551 ณ ห้องประชุมชั้น 4 ตึกวิศิษฐ์ประจวบเหมาะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ของเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่
2. เพื่อศึกษาประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอูร์กลาไวย์ในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่
3. เพื่อศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอูร์กลาไวย์ในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่ ที่พบในปัจจุบัน
4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานแบบถาวรของชุมชนอูร์กลาไวย์ในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่

3. วิธีการศึกษาและขอบเขตของการวิจัย

บทความนี้เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวิถีวัฒนธรรมของชุมชนอูร์กลาไวย์ในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่ โดยใช้กรอบแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ซึ่งสาระสำคัญอยู่ที่การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์สภาพแวดล้อม รูปแบบการดำรงชีวิต และระบบนิเวศซึ่งนำไปสู่วิถีชีวิต และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการผสมกันระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานผ่านกาลเวลามาจนถึงปัจจุบัน ภายใต้อิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพและสังคม ขั้นตอนในการศึกษาประกอบด้วย การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและการสำรวจภาคสนามเป็นหลัก ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกรณีศึกษา ผ่านการศึกษาลักษณะทางกายของชุมชนคัดสรร ได้แก่ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของที่ตั้ง แบบแผนการตั้งถิ่นฐาน การจัดกลุ่มและวางทิศทางของอาคาร การจัดพื้นที่ว่างสาธารณะ รูปแบบเส้นทางสัญจร การใช้พืชพรรณ สถาปัตยกรรมประเภทเรือนพักอาศัย และการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานและสภาพแวดล้อมสรรค์สร้างของชุมชน นอกจากนี้ยังมุ่งศึกษาลักษณะทางสังคมของชุมชนคัดสรร ได้แก่ วิถีชีวิต การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ความสัมพันธ์ในสังคมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และระบบความเชื่อ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ โดยนำมาเชื่อมโยงกับแผนผังชุมชน บนพื้นฐานของหลักการออกแบบวางผังชุมชนและภูมิสถาปัตยกรรม และนำไปทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีวิเคราะห์แผนผัง (planning analysis) การวิเคราะห์รูปลักษณะ (morphological analysis) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (comparative analysis) เพื่อหาข้อสรุปของการศึกษาวิจัย ตลอดจนการอภิปรายผล และต้องได้รับการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation Check) เพื่อให้ข้อมูลมีการตรวจสอบและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

4. สภาพทางภูมิศาสตร์ของเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่

“เกาะลันตาใหญ่” อยู่ในเขตการปกครองอำเภอเกาะลันตา ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดกระบี่และห่างจากตัวเมืองกระบี่ประมาณ 109 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 77.95 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย พื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 6.33 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่เกาะประมาณ 61.62 ตารางกิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิมร้อยละ 90 นอกนั้นเป็นชาวอูร์กลาไวย์ และชาวไทยพุทธ ปัจจุบันมีการแบ่งอาณาเขตการปกครองพื้นที่ออกเป็น 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลเกาะลันตาใหญ่ จัดตั้งเป็นตำบลเมื่อพ.ศ. 2444 ตั้งอยู่ตอนใต้สุดของเกาะลันตาใหญ่ ห่างจากท่าที่การอำเภอเกาะลันตา ประมาณ 17 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 60.39 ตารางกิโลเมตร หรือ 37,743.35 ไร่ ประกอบด้วย 8

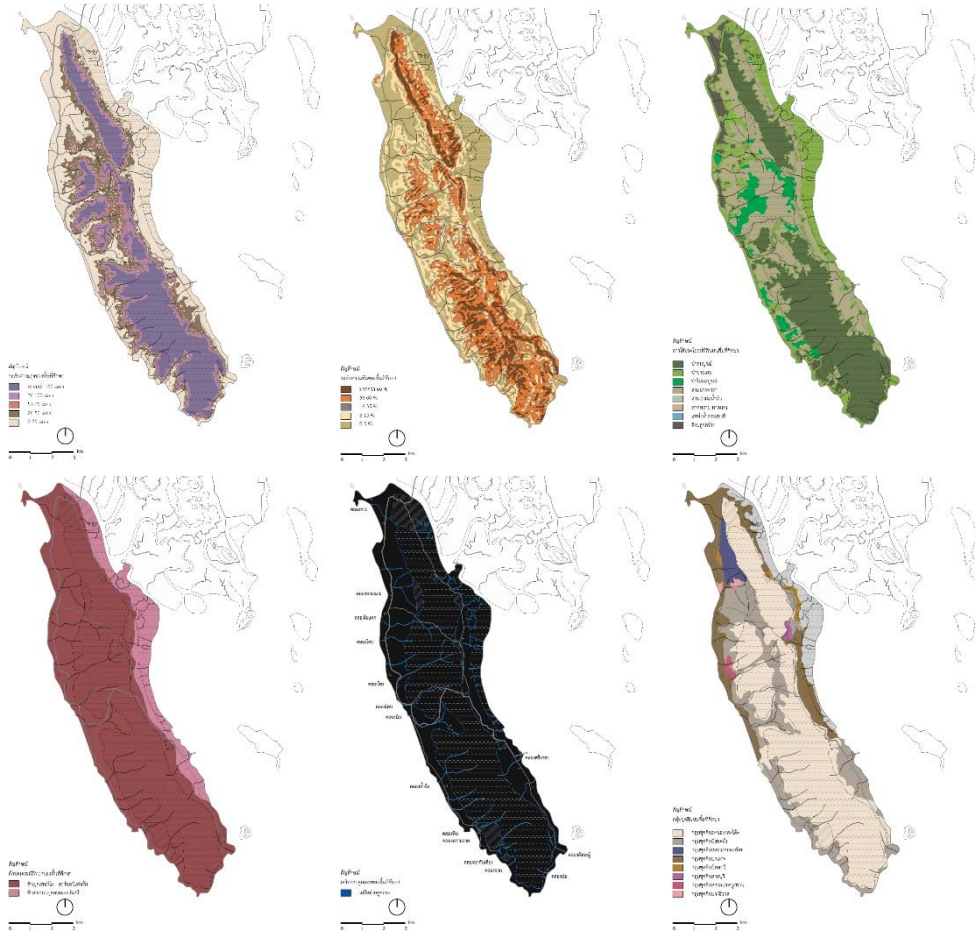
หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหัวแหลม หมู่ที่ 2 บ้านศรีรายา หมู่ที่ 3 บ้านเจ๊ะหลี หมู่ที่ 4 บ้านเกาะปอ หมู่ที่ 5 บ้านคลองหิน หมู่ที่ 6 บ้านคลองนิน หมู่ที่ 7 บ้านสังกาอู๋ และหมู่ที่ 7 บ้านคลองโตบ และตำบลศาลาด่าน ตั้งอยู่ตอนเหนือของเกาะลันตาใหญ่ ห่างจากท่าที่การอำเภอเกาะลันตา ประมาณ 5 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 38.13 ตารางกิโลเมตร หรือ 23,831 ไร่ ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านศาลาด่าน หมู่ที่ 2 บ้านพระแอะ หมู่ที่ 3 บ้านโละบาหารา หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งเหยีเพ็ง และหมู่ที่ 5 บ้านโละคุดหยง

ลักษณะภูมิประเทศของเกาะลันตาใหญ่ มีลักษณะเป็นเกาะทอดตัวแนวยาวจากทิศเหนือไปจนถึงทิศใต้ ยาวประมาณ 40 กิโลเมตร และกว้างประมาณ 6 กิโลเมตร ทำให้พื้นที่ของเกาะทางทิศใต้ ทิศตะวันตก และทิศตะวันออกติดกับทะเลอันดามัน ส่วนพื้นที่ของเกาะทางทิศเหนือติดกับแผ่นดินในเขตอำเภอเหนือคลอง อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ บริเวณตอนกลางของเกาะมีแนวเทือกเขาทอดตัวยาวขนานไปกับความยาวของเกาะ พื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นเนินเขาค่อนข้างลาดชัน โดยมีความลาดชันมากกว่า 35 % ไปจนถึงพื้นที่ตอนกลางของเกาะมีความลาดชันมากกว่า 50 % โดยพื้นที่สูงสุดของเกาะตั้งอยู่บริเวณเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเกาะลันตาใหญ่ที่ 497 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง และพื้นที่ต่ำสุดของเกาะตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ป่าชายเลนที่ 2 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง แนวชายฝั่งทะเลของเกาะยาวประมาณ 30 กิโลเมตร โดยพื้นที่ฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือไปจนถึงทางใต้ของเกาะมีลักษณะเป็นหาดทราย และพื้นที่ฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือไปจนถึงทางเหนือของเกาะมีลักษณะหาดโล้นที่มีป่าชายเลนปกคลุม

ทั้งนี้ ดินมีความร่วนและมีทรายปนเหมาะแก่การเพาะปลูก แต่ส่วนใหญ่เป็นที่ลาดสูงทำให้มีการพังทลายและการชะล้างความอุดมสมบูรณ์ของดิน สำหรับแหล่งน้ำ มีฝายน้ำล้น จำนวน 7 แห่ง บ่อน้ำตื้น จำนวน 12 แห่ง และเครือข่ายคูคลอง จำนวน 33 แห่ง โดยส่วนใหญ่แหล่งน้ำธรรมชาติมีสภาพเป็นน้ำเค็มและแห้งขอดในฤดูแล้ง ทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำจืดในพื้นที่ ส่วนทรัพยากรป่าไม้ประกอบด้วยป่าในเขตสงวนแห่งชาติและป่าที่อยู่ในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตาซึ่งมีความหลากหลายและมีความอุดมสมบูรณ์

เกาะลันตาใหญ่ตั้งอยู่ในเขตป่าฝนเมืองร้อน ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมพัดผ่านปีละ 2 ครั้ง ได้แก่ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้พื้นที่แห่งนี้มีเพียงสองฤดูกาล คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคมจนถึงเดือนเมษายน และฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีฝนตกหนักตลอดทั้งปี ทะเลมีคลื่นลมแรง โดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 2,069.8–2,263.1 มิลลิเมตร⁴

⁴ วิภาวี สุรินทร์เซ็ง. “การวิเคราะห์ภูมิทัศน์เพื่อการจำแนกพื้นที่ลุ่มน้ำของเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.

ภาพที่ 1: แสดงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่

2. ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชาวอูรักลาไวย์ในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่

“เกาะลันตาใหญ่” หรือ “ปาดัยชาติ๊ก” ของชาวอูรักลาไวย์ หมายถึง เกาะที่มีแนวหาดทรายขาวยาวเหยียด โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ แผนที่โบราณ บันทึกของนักเดินเรือชาวอาหรับที่บ่งบอกว่า เมื่อประมาณ 600 ปีก่อนได้ระบุว่าเกาะลันตาถึง 3 แห่ง ทำหน้าที่เป็นแหล่งที่พักพิงของชาวเลกลุ่มมอแกนและอูรักลาไวย์ แต่ในแผนที่ปัจจุบันปรากฏเพียงแห่งเดียวคือ “เกาะลันตา” ในเขตจังหวัดกระบี่ นอกจากนั้นในแผนที่ราชสำนักสยามที่จัดทำขึ้นในสมัยต้นรัตนโกสินทร์มีการระบุชื่อ “เกาะลันตาใหญ่” และ “เกาะลันตาน้อย” โดยเกาะลันตาใหญ่เป็นตำแหน่งการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอูรักลาไวย์ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน⁵ สามารถสรุปได้ดังนี้

ก่อนพ.ศ.2444 วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวอูรักลาไวย์เป็นวิถีชีวิตแบบกึ่งเร่ร่อน ชาวเลใช้เวลาส่วนใหญ่ผูกพันอยู่กับทะเลแทบทั้งสิ้น มีเรือเป็นเสมือนเพื่อนรู้ใจ เรือจึงมีความสำคัญกับชาวเลมาตั้งแต่อดีต เปรียบได้กับเรือหลังแรก

⁵ ยยาวลักษณ์ ศรีสุกใส. “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม-เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม : ศึกษากรณีชาวเลลันตาอู้อเกาะลันตา จ.กระบี่” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

ที่อาศัยอยู่ในฤดูแล้งชาวอุรูกลาไว้อยู่และครอบครัวเดินทางเร่ร่อนไปตามเกาะต่างๆ เพื่อทำประมงและเก็บหาอาหาร หรือที่เรียกว่า “บากัด” บางครั้งจะขึ้นเกาะเพื่อเก็บของป่า เช่น มะพร้าว เผือก มัน หรือเก็บหอยช่วงน้ำลง แต่ส่วนใหญ่จะมุ่งล่าสัตว์ทะเลเป็นอาหาร โดยใช้เครื่องมือง่ายๆ ทำมาจากวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น จนได้ชื่อว่าเป็นพวกที่มีความสามารถในการดำน้ำแทงปลา จับกุ้งมังกรด้วยมือเปล่า และดำเก็บหอยชนิดต่างๆ ขึ้นมาจากก้นทะเล⁶

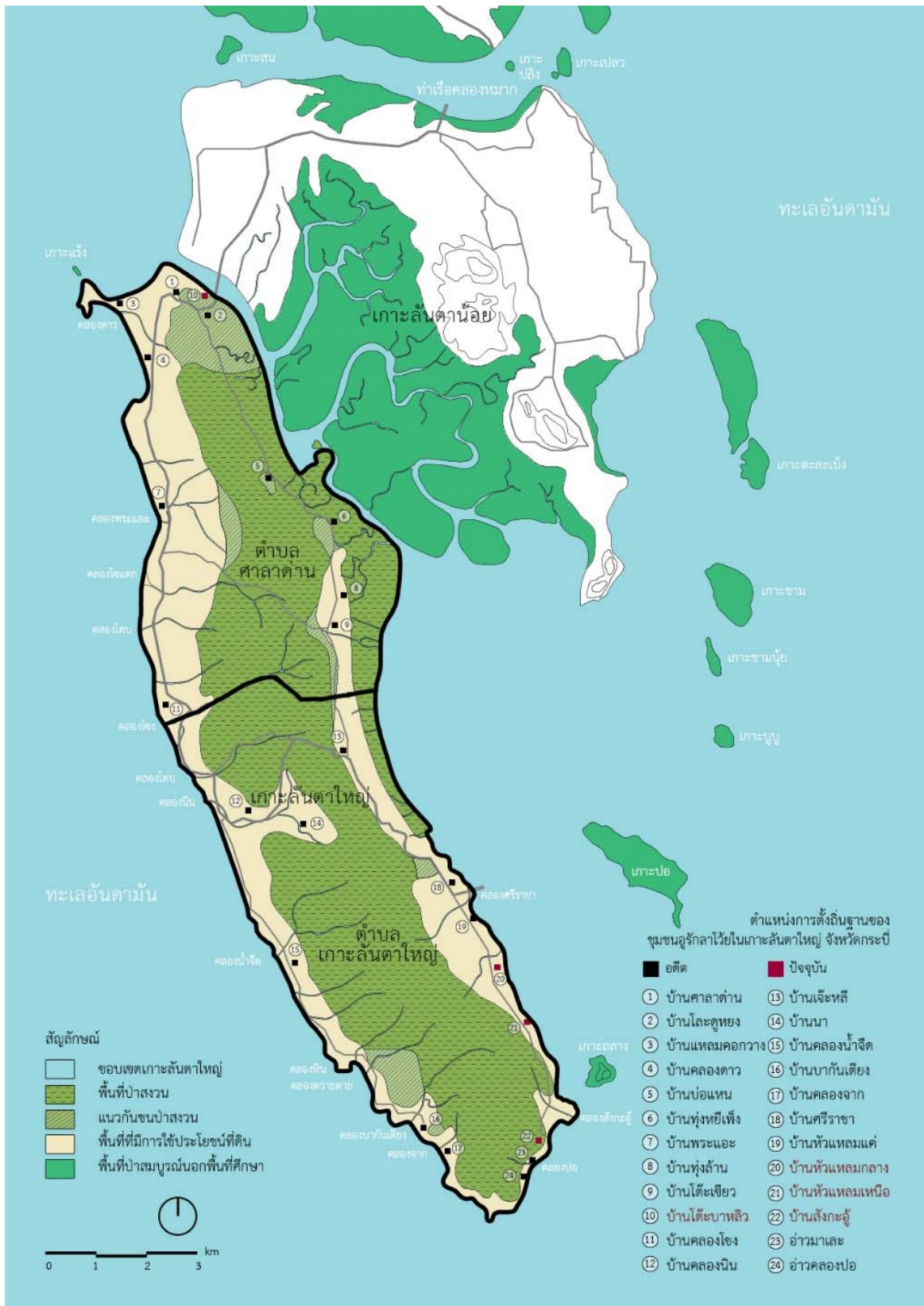
ส่วนในฤดูฝนชาวเลตั้งถิ่นฐานโดยอาศัยอยู่รวมกันอยู่เป็นชุมชนใหญ่ ในบริเวณต่างๆของเกาะลันตาใหญ่ ประกอบด้วย ทางฝั่งเหนือของเกาะลันตาใหญ่ ได้แก่ ชุมชนบ้านศรีรายา ชุมชนบ้านเจ๊ะหลี ชุมชนบ้านทุ่งโต๊ะเขียว ชุมชนบ้านทุ่งสำน ชุมชนบ้านทุ่งหยีเพ็ง ชุมชนบ้านบ่อแหน ชุมชนบ้านโนไไร่ ชุมชนบ้านคลองดาว ชุมชนบ้านศาลา ด่าน ทางฝั่งตะวันตกของเกาะลันตาใหญ่ ได้แก่ ชุมชนบ้านใต้เพทลา ชุมชนบ้านพะแอะ ชุมชนบ้านคลองหอยโข่ง ชุมชนบ้านคลองนิน ชุมชนบ้านคลองหิน ชุมชนบ้านคลองน้ำจืด ชุมชนบ้านคลองจาก และชุมชนบ้านพรุบอน ต่อมา มีกลุ่มชนอื่น ได้แก่ ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยจีน ชาวไทยพุทธเข้ามาตั้งถิ่นฐานแถบหมู่เกาะกันมากขึ้น รวมถึงบริเวณ ตลาดศรีรายาและพื้นที่ทางตอนเหนือของเกาะ ส่งผลให้ชาวเลอพยพลงมาทางใต้ของเกาะและเริ่มตั้งถิ่นฐานแบบถาวร ได้แก่ ชุมชนบ้านหัวแหลมกลาง ชุมชนบ้านหัวแหลมเหนือ และชุมชนบ้านสังกะอู ซึ่งเป็นบริเวณที่คลื่นลมแรง เพื่อหนีการรบกวนจากกลุ่มชนอื่น เนื่องจากชาวเลรักสงบและมักจะหวาดกลัวคนแปลกหน้า⁷

เมื่อชาวอุรูกลาไว้อยู่มีการตั้งถิ่นฐานแบบถาวรจึงเริ่มลงมือทำนา ปลูกพืชผัก โดยใช้พื้นที่ราบบนเกาะเป็นเรือกสวนไร่นา เป็นช่องทางเสริมในการดำรงชีพ สิ่งที่สามารถทำได้ด้วยตนเองได้จะลงมือทำ แต่หากไม่สามารถสร้างได้ด้วยตนเองจึงจำเป็นต้องหาสิ่งอื่นมาแลกเปลี่ยน เช่น ถ้วย ขาม หม้อ เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มต่าง ๆ ชาวเลไม่สามารถหามาหรือสร้างได้ด้วยตนเอง จึงจำเป็นต้องนำมาแลกเปลี่ยน โดยใช้สิ่งที่หามาได้เอง เช่น สัตว์ทะเล หรือแม้กระทั่งที่ดินบนเกาะ มาแลกเปลี่ยนกับสิ่งของเหล่านี้ ในขณะที่สิ่งไหนที่มีความจำเป็นสำหรับพวกเขา ก็จะหามาให้ตามที่คนภายนอกต้องการแม้จะเป็นสิ่งที่มีมูลค่ามากในอนาคตก็ตาม เมื่อกลุ่มคนอื่นเข้ามาจึงใช้วิธีการเหล่านี้แลกเปลี่ยนหรือซื้อที่ดินราคาถูกจากชาวเลด้วยความสำคัญของทะเลมากกว่าที่ดินจึงยอมแลกเปลี่ยนซื้อขายให้กับกลุ่มคนภายนอกมากขึ้น จนต้องย้ายที่อยู่อาศัยเข้าไปด้านในของเกาะ บรรณวณชายหาดจึงตกไปอยู่ในกรรมสิทธิ์ของกลุ่มคนที่เข้ามาทีหลัง โดยเฉพาะนายทุนที่เข้ามาพร้อมกับธุรกิจการท่องเที่ยว ภายหลังเหตุการณ์สึนามิความเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวอุรูกลาไว้อยู่ในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่เริ่มก่อตัวมากขึ้น โดยปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้แก่ การส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของทะเลอันดามัน ชาวเลเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบและต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น เนื่องจากธุรกิจการท่องเที่ยวแย่งชิงฐานทรัพยากรและวิถีชีวิตต่างๆ ไปจำนวนมาก ได้แก่ กรรมสิทธิ์ที่ดินที่อยู่อาศัยบางกลุ่มถูกย้ายไปอยู่แถบชายเขา บริเวณสุสานซึ่งเป็นสถานที่ใช้ฝังศพบรรพบุรุษชาวเลถูกรุกล้ำพื้นที่⁸

⁶ ดาถนัย จรูญทอง. ประวัติศาสตร์ชุมชนอุรูกลาไว้อยู่เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2549. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

⁷ อารณณ์ อุกฤษณ์. พิธีลอยเรือ: ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเล กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532.

⁸ เมธิรา ไกรนที. พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานชุมชนอุรูกลาไว้อยู่ในพื้นที่ภูเก็ตจากมุมมองนิเวศวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

ภาพที่: 2 แสดงตำแหน่งการตั้งถิ่นฐานของชาวอูรักลาไวย์ในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่

3. การตั้งถิ่นฐานของชุมชนอุรุกรลาไวย์ในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่

ปัจจุบันพบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอุรุกรลาไวย์ในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่ อยู่ในเขตตำบลศาลาด่าน จำนวน 1 ชุมชน และตำบลเกาะลันตาใหญ่ จำนวน 3 ชุมชน ดังนี้

3.1 ตำบลศาลาด่าน

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ตำบลศาลาด่าน ประกอบด้วย พื้นที่ฝั่งเหนือ ฝั่งตะวันตกและฝั่งใต้ มีลักษณะเป็นหาดทรายที่เกิดจากการทับถมของตะกอนทรายที่มีขนาดอนุภาคใหญ่ มีช่องว่างเยอะ ทำให้ไม่อุ้มน้ำและมีแร่ธาตุน้อย ดินส่วนใหญ่จึงเป็นดินทรายจัด ไม่เหมาะกับการเจริญเติบโตของพืช พรรณไม้ที่พบในบริเวณนี้จึงมีลักษณะเป็นสังคมพืชป่าชายหาด เป็นพืชทนเค็มและคงอด้วยแรงลม เช่น ต้นตาล ต้นพะยอม ต้นมะพร้าว ต้นหูกวาง ผักไข่เล ผักบุงทะเล เป็นต้น ส่วนพื้นที่ฝั่งตะวันออก ปกคลุมด้วยป่าชายเลน ประกอบด้วยคลองธรรมชาติ กว้างประมาณ 6-10 เมตร มีต้นน้ำมาจากแนวเขาลันตา ส่วนแพรกเป็นลำน้ำที่เกิดขึ้นจากการขุดโดยชาวบ้าน กว้างประมาณ 1-3 เมตร เพื่อเป็นที่จอดเรือประมงและเป็นทางลัดในการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก ชุมชนชาวเลที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่นี้มีเพียงชุมชนเดียว คือ **ชุมชนบ้านโต๊ะบาหลิว** มีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 ชุมชนบ้านโต๊ะบาหลิว

ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านศาลาด่าน ใกล้กับท่าเทียบเรือท่องเที่ยวบ้านศาลาด่าน ชุมชนเกิดขึ้นประมาณ พ.ศ.2444 บรรพบุรุษของชุมชนเป็นชาวอุรุกรลาไวย์เดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานจากประเทศมาเลเซีย โดยเลือกตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่คลองลัดบ่อแหน ปัจจุบันชุมชนมีกลุ่มเรือน จำนวน 35 หลังคาเรือน ประกอบด้วย กลุ่มเรือนดั้งเดิมที่มีอายุมากกว่า 50 ปี ชาวเลกลุ่มนี้มีการวางเรือนเกาะตัวเป็นแนวยาวตามคลองลัดบ่อแหน โดยหันหน้าเรือนออกสู่คลองลัดบ่อแหนและมีการเปิดพื้นที่ว่างโดยรอบเรือนเพื่อตั้งลมเข้าสู่พื้นที่ ถัดมาเป็นกลุ่มเรือนที่มีอายุระหว่าง 30-50 ปี ประกอบด้วยกลุ่มเรือนลูกหลานที่ขยายตัวมาจากเรือนต้นตระกูล โดยพบว่าเรือนลูกหลานเหล่านี้ไม่สามารถปลูกในพื้นที่เดิมได้ เนื่องจากพื้นที่มีจำนวนจำกัด ดังนั้นจึงต้องย้ายมาปลูกเรือนบนพื้นที่ดอนในลักษณะกระจุกตัว และมีกลุ่มเรือนสมัยใหม่เกิดขึ้นซึ่งมีอายุน้อยกว่า 30 ปี เป็นของชาวเลต่างถิ่นที่เข้ามาประกอบอาชีพรับจ้าง มีการปลูกเรือนเกาะตัวเป็นแนวยาวตามทางสัญจรหลักของชุมชน เรือนส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นเรือนไม้ยกเสาสูงประมาณ 2 เมตร เนื่องจากระดับน้ำท่วมสูงสุดประมาณ 1-1.5 เมตร ปัจจุบันชาวเลมีการใช้วัสดุสมัยใหม่แทนวัสดุท้องถิ่น เช่น ใช้เสาคอนกรีตสำเร็จรูปแทนเสาไม้ ใช้หลังคาหน้าจั่วที่มีความลาดชันน้อยและมุงด้วยกระเบื้องลอนหรือสังกะสีแทนจากเพื่อความคงทนเช่นเดียวกับชุมชนอื่นในพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ส่วนกลางของชุมชน ประกอบด้วย “ศาลเจ้าโต๊ะบาหลิว” เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน คำว่า “โต๊ะ” หมายถึง ครูหมอ หรือผู้เฒ่าผู้แก่ คนที่มีมิวิตาอาคม เมื่อตายไปจะมีการปั้นรูปเคารพไว้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน จึงเป็นที่มาของชื่อชุมชน ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนและอยู่ในตำแหน่งที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ง่าย เพื่อประกอบพิธีกรรม นอกจากนั้นโดยชาวเลมีการรักษาพื้นที่ว่างให้มีลักษณะโล่งเตียน เพื่อใช้เป็นพื้นที่เอนกประสงค์สำหรับทำกิจกรรมต่างๆของชุมชน เช่น ลานพักผ่อน ลานสำหรับทำประมงพื้นบ้าน เป็นต้น และมีการรักษาต้นไม้ใหญ่ ได้แก่ ต้นปี่ปี่ เพื่อให้ร่มเงาแก่พื้นที่

ชาวบ้านมีการใช้สะพานคอนกรีตกว้างประมาณ 2 เมตร เป็นทางสัญจรหลักของชุมชน ส่วนทางเดินเท้าที่ใช้สัญจรระหว่างเรือน เป็นสะพานที่ทำจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ไม้โกงกาง ไม้แสม เป็นต้น ไม้ เนื่องจากดินส่วนใหญ่เป็นดินเลนและมีน้ำท่วมถึง ส่วนกลุ่มเรือนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ดอน ชาวเลใช้ทางเดินขนาด 2 เมตร มีลักษณะแทรกไปตามกลุ่มเรือน ทำให้สามารถไปมาหาสู่ติดต่อกันได้สะดวก สะท้อนถึงความสัมพันธ์แบบเครือญาติ

การเลือกที่ตั้งของชุมชนโต๊ะบาหลิว สะท้อนการคำนึงถึงข้อได้เปรียบของตำแหน่งที่ตั้งและความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อ เห็นได้จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ริมคลองลัดบ่อแหนซึ่งมีข้อได้เปรียบหลายประการ ได้แก่ เป็นพื้นที่ถัดเข้ามาด้านใน ทำให้ได้รับผลกระทบจากคลื่นลมค่อนข้างน้อย ดินมีการทับถมของตะกอนเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้สามารถปลูกเรือนได้ ตำแหน่งที่อยู่ไม่ไกลจากทะเล ทำให้ชาวเลสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติได้โดยง่าย ข้อได้เปรียบเหล่านี้ทำให้พื้นที่แห่งนี้มีความเหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานในระยะยาวมากกว่าบริเวณอื่น และชาวเลสามารถพายเรือไปตักน้ำจืดมาใช้สอยได้

ภาพที่ 3: แสดงตำแหน่งที่ตั้งและลักษณะทางกายภาพของชุมชนโต๊ะบาหลิว

3.2 ตำบลเกาะลันตาใหญ่

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ตำบลเกาะลันตาใหญ่ ประกอบด้วย บริเวณตอนกลางของเกาะมีแนวเทือกเขาทอดตัวยาวขนานไปกับความยาวของเกาะ พื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นเนินเขาค่อนข้างลาดชัน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองส่วน ได้แก่ พื้นที่ฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือไปจนถึงตะวันตกทางใต้ของเกาะมีลักษณะเป็นหาดทรายคล้ายคลึงกับพื้นที่ฝั่งเหนือ ฝั่งตะวันตกและฝั่งใต้ของตำบลศาลาด่าน โดยมีลักษณะเป็นหาดทรายที่เกิดจากการทับถมของตะกอนทรายที่มีขนาดอนุภาคใหญ่ มีช่องว่างเยอะ ทำให้ไม่อุ้มน้ำและมีแร่ธาตุน้อย ดินส่วนใหญ่จึงเป็นดินทรายจัด ไม่เหมาะกับการเจริญเติบโตของพืช ส่วนพื้นที่ฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือไปจนถึงตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะมีลักษณะหาดเลนที่มีป่าชายเลนปกคลุม เป็นบริเวณที่น้ำจืดจากแผ่นดิน ได้แก่ คลองโขง คลองโตบ คลองนิน คลองสังกาอู๋ คลองน้ำจืด และคลองเทศบาล ซึ่งมีต้นกำเนิดจากแนวเขาลันตาไหลมาบรรจบกับทะเลอันดามัน มีลักษณะเป็นน้ำกร่อย โดยมีการเปลี่ยนแปลงของความเค็มอยู่ตลอดเวลาและค่าความเค็มของน้ำขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำจืดที่ไหลมาจากแผ่นดินฤดูกาล

ต่างๆ ได้แก่ ฤดูมรสุม (เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายน) น้ำจืดที่ไหลมาจากแผ่นดินมีปริมาณมาก ทำให้ค่าความเค็มของน้ำลดลง แต่ในฤดูแล้ง (เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม) น้ำจืดที่ไหลมาจากแผ่นดินมีปริมาณน้อย ทำให้ค่าความเค็มของน้ำมีค่าสูงขึ้น ดินมีลักษณะเป็นดินเลนที่เกิดจากการตกตะกอนของแร่ธาตุและสารอาหารต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นตะกอนละเอียดที่เกิดจากดินโคลน และมีความเค็มค่อนข้างสูง เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลท่วมถึงเป็นประจำ ชุมชนชาวเลที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่แห่งนี้ มี 3 ชุมชน ได้แก่ **ชุมชนบ้านหัวแหลมกลาง** **ชุมชนบ้านหัวแหลมเหนือ** **ชุมชนบ้านสังกะอู้** มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 ชุมชนบ้านหัวแหลมกลาง

ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านหัวแหลม ตำบลเกาะลันตาใหญ่ ชุมชนแห่งนี้เป็นที่แรกที่ชาวเลตั้งถิ่นฐานแบบถาวร เนื่องจากเป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมสำคัญ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเกาะลันตาใหญ่ ตำแหน่งถัดจากบ้านหัวแหลมแค่ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ตั้งชุมชนมีข้อได้เปรียบ คือ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินเขาค่อนข้างลาดชันสามารถหลบลมมรสุมได้เป็นอย่างดี มีที่ราบเหมาะแก่การทำนาและทำสวน เช่น มะพร้าว มะม่วงหิมพานต์ กัลยัมมะม่วง เผือก มัน และเลี้ยงเป็ด ไก่ และหมู ตำแหน่งที่ตั้งใกล้ทะเลมากกว่าบริเวณอื่น ทำให้ชาวบ้านสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติได้โดยง่าย และทำการประมงพื้นบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีบ่อน้ำจืดจำนวน 3 ลูก

ชุมชนประกอบด้วยกลุ่มเรือนจำนวน 50 หลังคาเรือน ประกอบด้วย กลุ่มเรือนดั้งเดิมที่มีอายุมากกว่า 50 ปี ชาวเลกลุ่มนี้มีการวางเรือนเกาะตัวเป็นแนวยาวตามชายฝั่งทะเลอันดามัน โดยหันหน้าเรือนออกสู่ทะเล และมีการเปิดพื้นที่ว่างโดยรอบอาคารเพื่อตั้งลมเข้าสู่พื้นที่ ถัดมาเป็นกลุ่มเรือนที่มีอายุระหว่าง 30-50 ปี เนื่องจากพื้นที่มีจำนวนจำกัด ดังนั้นจึงต้องย้ายมาปลูกเรือนบนพื้นที่ดอนในลักษณะกระจุกตัว และมีกลุ่มเรือนสมัยใหม่เกิดขึ้นซึ่งมีอายุน้อยกว่า 30 ปี เป็นของกลุ่มชนอื่นที่เข้ามาประกอบอาชีพรับจ้าง มีการปลูกเรือนเกาะตัวเป็นแนวยาวตามทางสัญจรหลักของชุมชน เรือนส่วนใหญ่เป็นเรือนยกพื้นสูงจากระดับน้ำทะเลขึ้นสูงสุด ประมาณ 1 เมตร โดยหันหน้าเรือนเข้าหาทะเล และหลังเรือนยื่นลงไปบนทะเล ทั้งสองฝั่งของเรือนมีบันไดตั้งอยู่ เสาเรือนส่วนใหญ่เป็นเสาไม้วางบนฐานเสาคอนกรีตและปักลงทะเล โดยความสูงของเสาเรือนจะสัมพันธ์กับความลาดชันของพื้นที่ มีการยื่นชานในพื้นที่หน้าบ้าน โดยมีระดับต่ำกว่าพื้นแม่เรือน ใช้เป็นพื้นที่พักผ่อน รับประทานอาหารที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพ การใช้สอยของพื้นที่ภายในเรือนมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมและครอบครัว ขนาดของเรือนจะสัมพันธ์กับจำนวนผู้อยู่อาศัย ส่วนใหญ่มีขนาด 2 ช่วงเสา มีการกันห้องเพียงห้องเดียวบริเวณช่วงกลางเรือน สำหรับเป็นห้องนอนสำหรับพ่อแม่ ส่วนบริเวณอื่นจะถูกปล่อยให้โปร่งโล่ง มีการใช้งานใต้ถุน โดยกลางวันใช้เป็นพื้นที่แกะกุ้งหอย และปู ส่วนเวลากลางคืนใช้เป็นพื้นที่อยู่อาศัยและทำครัว

ชาวเลมีการรักษาพื้นที่ว่างให้มีลักษณะโล่งเตียน เพื่อใช้เป็นพื้นที่เอนกประสงค์สำหรับทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น ลานพักผ่อน ลานสำหรับทำประมงพื้นบ้าน เป็นต้น และมีการรักษาต้นไม้ใหญ่ ได้แก่ ต้นปี่ เพื่อให้ร่มเงาแก่พื้นที่ทางสัญจรหลักของชุมชนเป็นทางเดินขนาด 2 เมตร มีลักษณะแทรกไปตามกลุ่มบ้านเรือน ทำให้สามารถไปมาหาสู่ติดต่อกันได้สะดวก สะท้อนถึงความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และทางเดินเท้าที่ใช้สัญจรระหว่างเรือนกับทะเล มีลักษณะเป็นสะพานที่ทำจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ไม้โกงกาง ไม้แสม เป็นต้น

การเลือกที่ตั้งของชุมชนบ้านหัวแหลมกลางสะท้อนการคำนึงถึงข้อได้เปรียบของตำแหน่งที่ตั้งและความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อ เห็นได้จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ คือ การเลือกตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่มีระบบนิเวศน์ชายฝั่งที่อุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลาย พื้นที่ที่มีแหล่งน้ำจืดหรือตั้งอยู่ใกล้ตาน้ำธรรมชาติที่สามารถขุดเป็นบ่อน้ำได้มากกว่า 1 บ่อ เพื่อความสะดวกในการอุปโภคและบริโภคและส่งผลต่อการขยายตัวของชุมชน พื้นที่ราบบริเวณชายฝั่งทะเลที่สามารถรองรับกิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมนันทนาการ การประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ และการประกอบอาชีพ พื้นที่ที่มีความลาดชันของชายฝั่งทะเลและมีร่องน้ำที่เหมาะสมกับการจอดเรือ และสามารถการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ การเดินทางไปแลกเปลี่ยนสิ่งของตนเองไม่สามารถผลิตได้จากกลุ่มพ่อค้าคนกลางหรือกลุ่มคนอื่น ๆ การเดินทางไปเยี่ยมเยียนและพักอาศัยกับญาติพี่น้อง

ภาพที่ 4: แสดงตำแหน่งที่ตั้งและลักษณะทางกายภาพของชุมชนบ้านหัวแหลมกลาง

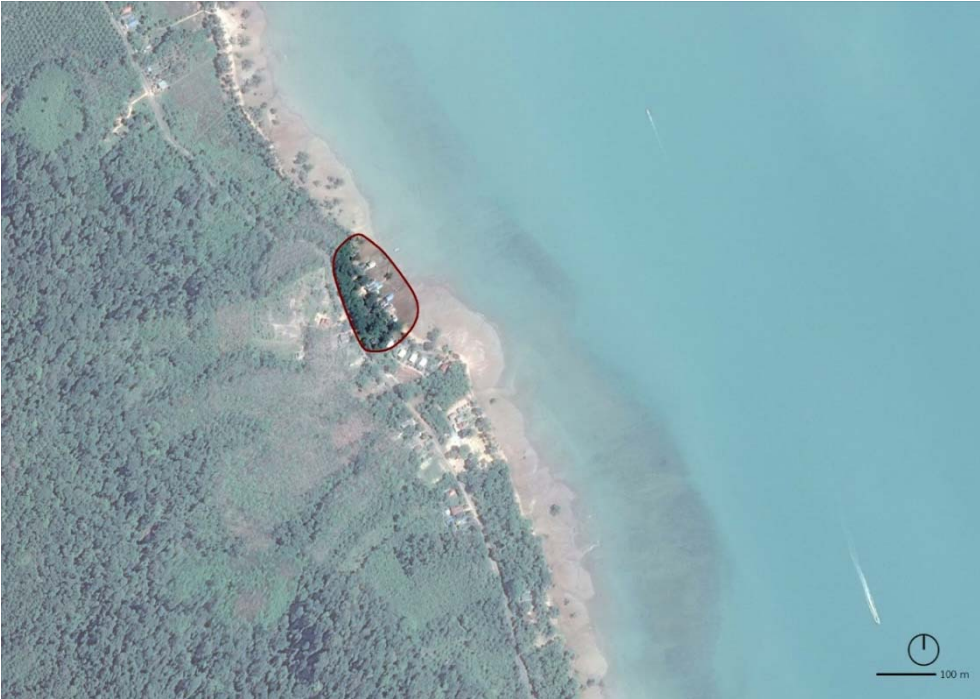
3.2.2 ชุมชนบ้านหัวแหลมเหนือ

ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านหัวแหลม ตำบลเกาะลันตาใหญ่ ชุมชนตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเกาะลันตาใหญ่ ตำแหน่งถัดจากบ้านหัวแหลมกลาง ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ตั้งชุมชน มีลักษณะเป็นเนินเขาค่อนข้างลาดชันสามารถหลบลมมรสุมได้เป็นอย่างดี แต่มีที่ราบสำหรับการทำนาและทำสวนน้อยกว่าชุมชนบ้านหัวแหลมกลาง ชุมชนบ้านหัวแหลมเหนือเป็นชุมชนที่ขยายตัวมาจากชุมชนบ้านหัวแหลมกลาง โดยพบว่าเรือนลูกหลานเหล่านี้ไม่สามารถปลูกในพื้นที่เดิมได้ เนื่องจากพื้นที่มีจำนวนจำกัด ดังนั้นจึงต้องย้ายมาปลูกในพื้นที่ใหม่

ชุมชนประกอบด้วยกลุ่มเรือนจำนวน 13 หลังคาเรือนที่มีอายุระหว่าง 30-50 ปี มีการวางเรือนเกาะตัวเป็นแนวยาวตามชายฝั่งทะเลอันดามัน โดยหันหน้าเรือนออกสู่ทะเล และมีการเปิดพื้นที่ว่างโดยรอบเรือนเพื่อตั้งลมเข้าสู่พื้นที่ เรือนส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศและคติความเชื่อทางสังคม ตลอดจนเทคนิคการก่อสร้างที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ช่วยลดผลกระทบจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม อากาศร้อนอบอ้าว ฝนตกชุกตลอดปี เป็นต้น ได้แก่ การสร้างระบบถอดประกอบได้ของเรือนเพื่อการเคลื่อนย้ายเมื่อมีภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม หรือเมื่อมีการขยายชุมชน การระบายความร้อนและลดความชื้นของเรือน โดยการปรับพื้นที่บริเวณรอบตัวเรือนให้โล่งเตียน การยกใต้ถุน การทำช่องหน้าต่างยาวจรดพื้น และการสร้างความโปร่งโล่งของผนังเรือนโดยเลือกกันห้องเท่าที่จำเป็น เพื่อให้ลมสามารถพัดเอาความร้อนและความชื้นออกจากตัวเรือนให้มากที่สุด การยื่นชายคายาวคลุมตัวเรือนและระเบียงเปิดโล่ง เพื่อป้องกันแดดและฝนที่ตกชุกตลอดปี สาดเข้าสู่ตัวเรือนการมีพื้นที่ลานหรือระเบียงที่มีระดับต่ำกว่าพื้นที่ใช้สอยอื่นๆของเรือน ทำหน้าที่เป็นพื้นที่รับลมเข้าสู่เรือน ทำให้อากาศถ่ายเทสะดวก สามารถใช้เป็นพื้นที่รับแขกหรือเป็นพื้นที่นั่งเล่น และการเลือกใช้วัสดุพื้นถิ่นที่มีค่าสัมประสิทธิ์ในการอมความร้อนต่ำ สามารถนำกลับมาใช้ใหม่และย่อยสลายกลับคืนสู่ธรรมชาติได้

ชาวเลมีการรักษาพื้นที่ว่างให้มีลักษณะโล่งเตียน เพื่อใช้เป็นพื้นที่อเนกประสงค์สำหรับทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น ลานพักผ่อน ลานสำหรับทำประมงพื้นบ้าน เป็นต้น และมีการรักษาต้นไม้ใหญ่ ได้แก่ ต้นปี่ เพื่อให้ร่มเงาแก่พื้นที่ทางสัญจรหลักของชุมชนเป็นทางเดินขนาด 2 เมตร มีลักษณะแทรกไปตามกลุ่มบ้านเรือน ทำให้สามารถไปมาหาสู่ติดต่อกันได้สะดวก สะท้อนถึงความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และทางเดินเท้าที่ใช้สัญจรระหว่างเรือนกับทะเล มีลักษณะเป็นสะพานที่ทำจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ไม้โกงกาง ไม้แสม เป็นต้น

การเลือกที่ตั้งของชุมชนบ้านหัวแหลมเหนือสะท้อนการคำนึงถึงข้อได้เปรียบของตำแหน่งที่ตั้งและความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อ เห็นได้จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ คือ ชายฝั่งทะเลมีความลาดชันและมีร่องน้ำที่เหมาะสมกับการจอดเรือ มีความสะดวกในการนำเรือเข้า-ออก การขึ้น-ลงเรือ และการขนย้ายข้าวของ ทำให้ชาวเลสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติได้โดยง่าย และทำการประมงพื้นบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าพื้นที่อื่น พื้นที่ราบบริเวณชายฝั่งทะเลมีความกว้าง สามารถรองรับกิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมนันทนาการ การประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ และการประกอบอาชีพ เช่น วางอุปกรณ์ประมง จอดเรือ เป็นต้น และตั้งอยู่ใกล้ลำน้ำธรรมชาติที่สามารถขุดเป็นบ่อน้ำได้ โดยมีบ่อน้ำจืดจำนวน 1 ลูก

ภาพที่ 5: แสดงตำแหน่งที่ตั้งและลักษณะทางกายภาพของชุมชนหัวแหลมเหนือ

3.2.3 ชุมชนบ้านสังกะอู๋ (ชุมชนบ้านหัวแหลมสุด)

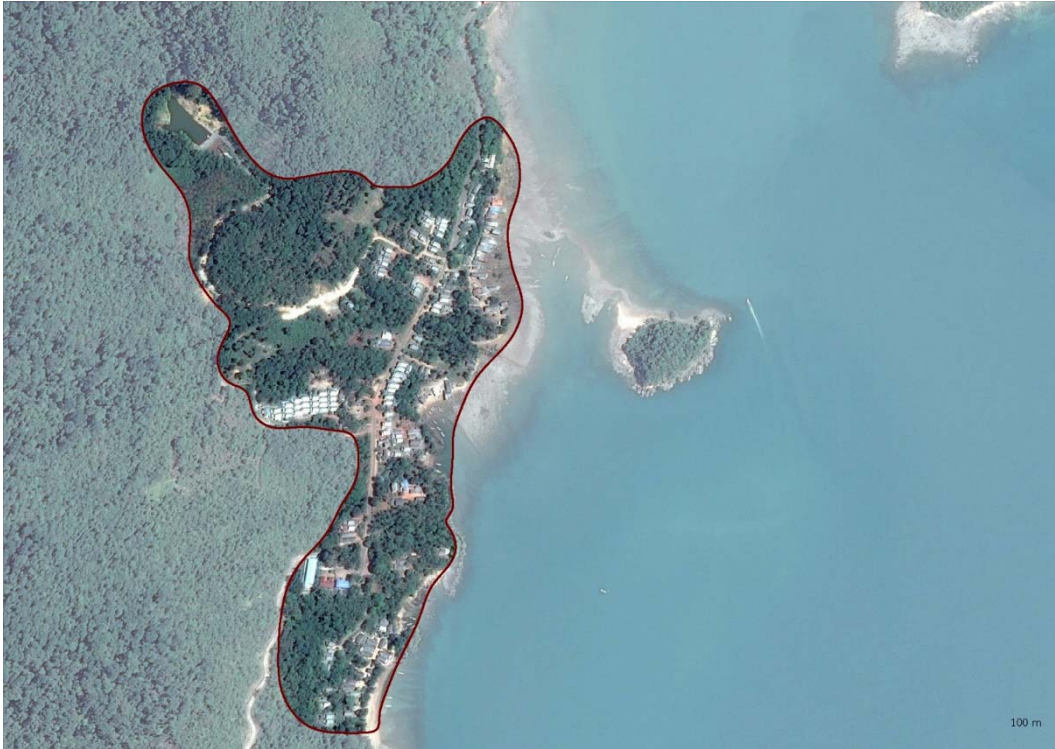
เดิมตั้งอยู่หมู่ที่ 1 บ้านหัวแหลม ตำบลเกาะลันตาใหญ่ ตั้งแต่พ.ศ.2530 ได้แยกเป็นหมู่ที่ 7 บ้านสังกะอู๋ ชุมชนตั้งอยู่อยู่ทางทิศใต้ของเกาะลันตาใหญ่ บริเวณอ่าวสังกะอู๋ อ่าวมาละ และอ่าวคลองปอ ตำแหน่งถัดจากบ้านหัวแหลมกลาง พื้นที่ส่วนใหญ่เต็มไปด้วยภูเขาสลับซับซ้อน โดยมีบ่อน้ำจืดจำนวน 7 ลูก และมีคลองน้ำจืดไหลเกือบตลอดปีจำนวน 2 สาย

ชุมชนประกอบด้วยกลุ่มเรือนจำนวน 81 หลังคาเรือน สามารถจำแนกลักษณะการตั้งถิ่นฐานออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การตั้งถิ่นฐานแบบเรียงตัวยาวตามชายหาด เรือนพักอาศัยเป็นเรือนยกพื้นซึ่งความสูงของเสาเรือนจะสัมพันธ์กับความลาดชันของพื้นที่ เสาเรือนส่วนใหญ่เป็นเสาไม้วางบนฐานเสาคอนกรีตและปักลงทะเล ฝาเรือนเป็นฝาไม้หรือฝาไม้ไผ่ขัดแตะ หลังคาจั่วมุงด้วยกระเบื้องหรือสังกะสี เรือนทุกหลังหันหน้าเข้าหาฝั่ง เนื่องจากพื้นที่บนฝั่งมีจำกัด ทำให้การต่อเติมเรือนต้องยื่นลงไปในทะเล ส่งผลให้เรือนมีหน้าแคบประมาณ 3-4 เมตร ส่วนตัวเรือนจะยาวมาก และมีบันไดลงสู่ทะเล

ส่วนการตั้งถิ่นฐานแบบเรียงตัวยาวบนเนิน ซึ่งเป็นพื้นที่ไม่ติดชายฝั่ง เรือนพักอาศัยมีลักษณะคล้ายคลึงกับการตั้งถิ่นฐานแบบเรียงตัวยาวตามชายหาด แต่มีความแตกต่างตรงที่มีการยกพื้นประมาณ 1 เมตร เพื่อใช้ได้ถูก เป็นพื้นที่เลี้ยงเปิดไก่อ ความน่าสนใจของเรือนทั้ง 2 ลักษณะ คือ การมีชานในพื้นที่หน้าบ้าน โดยมีระดับต่ำกว่าพื้นแม่เรือน ใช้เป็นพื้นที่พักผ่อน รับแขก และทำกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพ นอกจากนี้บริเวณตำแหน่งใจกลางของชุมชนเป็นที่ตั้งของ “ศาลโต๊ะจันทร์” ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน และลานโล่งของชุมชนเกิดขึ้นบนพื้นที่ดอนซึ่งมีพื้นที่จำกัด ชาวเลใช้เป็นพื้นที่เอนกประสงค์สำหรับทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน โดยเน้นทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำประมงพื้นบ้านเป็นหลัก

ทางสัญจรของชุมชน ประกอบด้วย ถนนสายหลัก โดยสร้างบนทางสัญจรเดิมของชุมชนที่มีการใช้มาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันมีการทำผิวลาดแข็ง ขนาดกว้าง 2-3 เมตร ทำหน้าที่เชื่อมระหว่างถนนหลักกับซอยต่างๆ ของชุมชน ส่วนทางเดินเท้าใช้สัญจรระหว่างบริเวณเรือน ปัจจุบันมีการทำผิวคอนกรีต ขนาด 2 เมตร แยกจากถนนรอง โดยแทรกไปตามกลุ่มบ้านเรือน ทำให้ชาวบ้านสามารถไปมาหาสู่ติดต่อกันได้สะดวก สะท้อนถึงความสัมพันธ์แบบเครือญาติของชาวเล

ชาวเลมีการใช้เป็นต้นไม้ให้ร่มเงาและทำหน้าที่เป็นกำแพงกันลมพายุ เช่น ต้นไผ่ ต้นมะพร้าว ต้นปี่ เป็นต้น มีการปรับแต่งทรงพุ่มและความสูงเพื่อนำมาปรับใช้ในงานภูมิทัศน์ เช่น ความสูง 0.40 เมตร ใช้เป็นแนวเขตที่ดิน ความสูง 0.80 เมตร ใช้เป็นแนวนำสายตาตามทางเดิน เป็นต้น มีการรักษาแนวป่าชายเลนเพื่อใช้ป้องกันการพังทลายของดิน

ภาพที่ 6: แสดงตำแหน่งที่ตั้งและลักษณะทางกายภาพของชุมชนบ้านสังกะอู้ (ชุมชนบ้านหัวแหลมสุด)

ผลการศึกษา

วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวอูรักลาไวย์เป็นวิถีชีวิตแบบกึ่งเร่ร่อน ในฤดูแล้งชาวอูรักลาไวย์และครอบครัวเดินทางเร่ร่อนไปตามเกาะต่างๆ เพื่อทำประมงและเก็บหาอาหาร หรือที่เรียกว่า “บวักัด” ซึ่งไม่ได้หมายถึงการเดินทางโยกย้ายอย่างไร้จุดหมาย แต่มีแบบแผนในการเดินทางและมีการใช้เส้นทางล่องเรือที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการล่องเรือในทะเลเป็นเวลาช้านาน ชาวอูรักลาไวย์จึงมีเกาะแม่สำหรับเป็นแหล่งอ้างอิงอัตลักษณ์ของตนเอง โดยมีเกาะบริวารสำหรับทำมาหากิน หลบมรสุมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายนอก ทำให้การเดินทางโยกย้ายเกิดขึ้นในพื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามันและมีจุดหมายอยู่ที่เกาะแม่และเกาะบริวารต่างๆ ชาวอูรักลาไวย์มีการสร้างที่พักด้วยวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ตามบริเวณหาดทรายหรืออ่าวที่สามารถหลบคลื่นลมได้ดี และสามารถหาแหล่งน้ำจืดได้ง่าย โดยระยะเวลาที่ใช้ในการบวักัดขึ้นอยู่กับระยะทางจากแหล่งที่อยู่อาศัย สภาพอากาศและอาหารที่หาได้

ส่วนในฤดูฝนชาวอูรักลาไวย์ตั้งถิ่นฐาน โดยอาศัยอยู่รวมกันอยู่เป็นชุมชนใหญ่ โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานและการใช้ชีวิตอยู่กับทะเล ในระยะหลังเมื่อมีกระแสการพัฒนาสมัยใหม่ทำให้สภาพทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิมของชาวอูรักลาไวย์และทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานถาวรมากขึ้น โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานแบบถาวรดังนี้

ประการที่ 1 การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ชาวอูรักลาไวย์มีวิถีชีวิตและการดำรงชีพที่พึ่งพาระบบนิเวศชายฝั่งเป็นหลัก จึงมีวิถีปฏิบัติในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดและสามารถใช้สอยได้นาน ได้แก่ การเลือกใช้ปริมาณที่เหมาะสม การใช้เทคโนโลยีพื้นบ้าน และการใช้สอยแบบหมุนเวียน โดยหลีกเลี่ยงการใช้สอยแบบต่อเนื่องในบริเวณที่จำกัด การเดินทางโยกย้ายไปยังเกาะบริวารต่างๆ เพื่อเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ในขณะเดียวกันทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณที่ถูกใช้สอยไปแล้วสามารถฟื้นตัวหรือเกิดขึ้นมาใหม่ได้ทันกับความต้องการใช้สอยในครั้งหน้า ดังตัวอย่างเช่น

1. เลือกตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่มีระบบนิเวศชายฝั่งที่อุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลาย ประกอบด้วยเครือข่ายของระบบนิเวศย่อยๆ (network of sea-linked econiches) เนื่องจากวิถีชีวิตชาวเลมีความสัมพันธ์กับหาดทราย หาดเลน ป่าชายเลน ป่าชายหาด และเครือข่ายคูคลอง หากพื้นที่แห่งนั้นมี ความหลากหลายน้อย ชาวเลมักปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อกระตุ้นให้เกิดระบบนิเวศย่อยหรือขยายพื้นที่ระบบนิเวศย่อยเดิมออกไป⁹
2. เลือกตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำจืดหรือตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำจืด เช่น ลำธารเล็กๆที่ไหลมาจากป่า ตาน้ำธรรมชาติที่สามารถขุดเป็นบ่อน้ำได้มากกว่า 1 บ่อ เป็นต้น เพื่อความสะดวกในการอุปโภคและบริโภคและส่งผลต่อการขยายตัวของชุมชน

3. เลือกตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบบริเวณชายฝั่งทะเลที่สามารถรองรับกิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมนันทนาการ การประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ และการประกอบอาชีพ เช่น วางอุปกรณ์ประมง จอดเรือ เป็นต้น
4. เลือกตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่มีความลาดชันของชายฝั่งทะเลและมีร่องน้ำที่เหมาะสมกับการจอดเรือ เพื่อความสะดวกในการนำเรือเข้า-ออก การขึ้น-ลงเรือ และการขนย้ายข้าวของ

ประการที่ 2 วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับฤดูกาล ชาวเลเป็นนักดำน้ำที่เชี่ยวชาญ ทนทาน และมีองค์ความรู้เกี่ยวกับกระแสน้ำ ทิศทางลม การโคจรของดวงจันทร์และดวงดาวเป็นอย่างดี ในขณะที่ชาวเลเดินทางโยกย้ายไปยังเกาะบริวารต่างๆ เพื่อเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม ได้แก่ น้ำขึ้น-น้ำลง ลมมรสุม ลมประจำถิ่น และการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ส่งผลให้ชาวอุรักลาไวย์ไม่สามารถมีวิถีชีวิตและดำรงชีพบนเรือได้ตลอดฤดูกาล ในฤดูมรสุมจึงอพยพขึ้นฝั่งและเลือกตำแหน่งที่ได้รับอิทธิพลคลื่นลมน้อยที่สุด ได้แก่ พื้นที่ทางฝั่งตะวันออกของเกาะ เนื่องจากสามารถหลบคลื่นลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่มีความรุนแรงและสามารถสังเกตเรือที่เดินทางมาจากฝั่งได้ง่าย ชาวอุรักลาไวย์มักสร้างเพิงสำหรับพักอาศัยและจอดเรือชั่วคราว เมื่อสภาพอากาศปกติจึงเริ่มเดินทางโยกย้ายไปยังเกาะต่างๆต่อไป

ประการที่ 3 ความปลอดภัยในการตั้งถิ่นฐาน ยกตัวอย่างเช่น

1. เลือกตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยจากสัตว์ร้ายและอันตรายอื่นๆ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญมาก แม้ว่าพื้นที่แห่งนั้นจะมีความเหมาะสมในด้านอื่น แต่ถ้าพบสัตว์ร้าย เช่น งู เสือ หมูป่า เป็นต้น ชาวอุรักลาไวย์จะไม่เลือกตั้งถิ่นฐานในพื้นที่แห่งนี้
2. มีความปลอดภัยจากโรคระบาดหรือโรคติดต่อร้ายแรง เนื่องจากชาวอุรักลาไวย์มีความเชื่อว่าหากตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ที่มีคนเจ็บป่วยจำนวนมาก จะได้รับความเดือดร้อนจากวิญญาณหรือเคราะห์ร้าย ในกรณีที่มีโรคระบาดเกิดขึ้น ชาวอุรักลาไวย์มักย้ายถิ่นฐานไปยังพื้นที่แห่งใหม่และมีการกลับมาอีกครั้งเมื่อเหตุการณ์ปกติ
3. สามารถการหลบภัยจากโจรสลัดที่คอยแย่งชิงทรัพย์สินและทรัพยากรธรรมชาติของชาวเล หรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้งจากกลุ่มคนอื่นในพื้นที่

ประการที่ 4 การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ การเดินทางไปแลกเปลี่ยนสิ่งของตนเองไม่สามารถผลิตได้จากกลุ่มพ่อค้าคนกลางหรือกลุ่มคนอื่นๆ การเดินทางไปเยี่ยมเยียนและพักอาศัยกับญาติพี่น้อง

ประการที่ 5 ความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน ได้แก่

1. การตัดสินใจโดยผู้นำทางจิตวิญญาณ ซึ่งอาจจะเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน ผู้อาวุโส หรือโตะหมอ ทำหน้าที่พิจารณาความเหมาะสมของพื้นที่สำหรับตั้งถิ่นฐานและชี้แนะให้ย้ายตั้งถิ่นฐานไปยังพื้นที่แห่งใหม่เมื่อเกิดปัญหา เช่น ถูกขับไล่จากกลุ่มคนภายนอก เกิดโรคระบาด มีภัยอันตรายจากสัตว์ร้าย เป็นต้น
2. ความเชื่อที่ว่าทุกสถานที่มีเจ้าที่เจ้าทางสิงสถิต ก่อนมีการตั้งถิ่นฐานจะใช้วิธีการจุดเทียนเพื่อดูว่าเจ้าที่เจ้าทางรับหรือไม่ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้สมาชิกในชุมชน หลังจากนั้นต้องมีการตั้งหลาเพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องคุ้มครองชุมชน บางครอบครัวมีการตั้งหลาพ่อแม่ตายาย มีลักษณะเป็นเรือนหลังยกสูงปลูกในบริเวณเรือน เพื่อให้บรรพบุรุษปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว

บรรณานุกรม

- จีราพร บุตรสันต์. (2539). **ลักษณะและปัญหาในการสื่อสารต่างวัฒนธรรมระหว่างชาวเลกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนกรณีศึกษาโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเลในตำบลราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เฉลิมลักษณ์ เก็บทรัพย์. (2549). **ชนกลุ่มน้อยกับสถานภาพพลเมืองและสิทธิมนุษยชน: ศึกษากรณีชาวเลชุมชนบ้านแหลมตึกแก จังหวัดภูเก็ต.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ดาถนัย จรุงทอง. (2550). **ประวัติศาสตร์ชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ระหว่างปีพ.ศ.2493-2549.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ถวิล นำปัญจพล. (2526). **ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีชาวเลในจังหวัดกระบี่ พังงาและภูเก็ต.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนภรณ์ วัฒนสุข และสุพิชชา ไทวิวิชัย. (2558). “การเปลี่ยนแปลงของบ้านเรือนและชุมชนอุรักลาไวย์: กรณีศึกษาชุมชนตึกแก หมู่ 4 ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต” ใน **วารสารวิจัยสังคม**. ปีที่ 38 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน, 109-136. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนภรณ์ วัฒนสุข. (2557). **อุรักลาไวย์การเปลี่ยนแปลงของสังคมสู่พัฒนาการของเรือนพื้นถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนแหลมตึกแก หมู่ 4 ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธนา วสวนนท์. (2523). **แนวทางในการจัดสวัสดิการให้แก่ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดภาคใต้: จากกรณีศึกษาเรื่องของชาวเลในเขตจังหวัดภูเก็ตและพังงา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ผ่อง กำลั้งัดสนะ. (2529). **ประวัติความเป็นมา และแนวทางการพัฒนาอาชีพชาวไทยใหม่ ตำบลเกาะพระทอง อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา.** วิทยานิพนธ์หลักสูตรนักรับราชการงานพัฒนาชุมชน วิทยาลัยการพัฒนารัฐบาลชนบท กรมการพัฒนารัฐบาลชนบท กระทรวงมหาดไทย.
- พชรวรรณ รุ่งแสงโอโณทัย. (2547). **ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวเล: กรณีศึกษากลุ่มอุรักลาไวย์ บริเวณแหลมตึกแก ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกภูมิศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิมพ์ไฉ่ ตั้งเมธากุล. (2529). **การผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรม ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวเลเกาะลิเเห่ ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไพโรจน์ พรพันธุ์อนุวงศ์. (2527). **การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชาวเล.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- มนธิดา เยาดำ. (2555). **ความเรียบง่ายแห่งวิถีชีวิตชาวเล: การสร้างสรรค์จิตรกรรมเพื่อตกแต่งอสังหาริมทรัพย์ แอนดสปาทัวร์-ปราณบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประยุกต์ศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยูกิ ชูซูกิ. (2558). “กลยุทธ์การดำรงชีพของชาวมอแกนในเขตอุทยานแห่งชาติทะเล: การเสาะหาและสร้างสรรค์พื้นที่ดำนํ้าหาสัตว์ทะเล” ใน วารสารวิจัยสังคม ปีที่ 38 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน, กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 109-136.
- เยาวลักษณ์ ศรีสุกใส. (2545). **การเปลี่ยนแปลงทางสังคม-เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม: ศึกษากรณีชาวเลสงขลา อ. เกาะลันตา จ.กระบี่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ละเอียด กิตติยานันท์. (2529). **สภาพความเป็นอยู่และความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- สมเกียรติ สัจจารักษ์. (2539). **การศึกษาการสื่อสารการศึกษาของชาวเล หมู่เกาะสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา ภาควิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อีร์ศักดิ์ สุขสันติมงคล. (2553). **ผลกระทบของการพัฒนาภายหลังเหตุการณ์สึนามิ พ.ศ.2547 ต่อการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอแกนบ้านเกาะเหลาหน้านอก จังหวัดระนอง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมเกียรติ สัจจารักษ์. (2554). **แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน**. ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมบูรณ์ อัยรักษ์. (2538). **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการแก้ปัญหาสาธารณสุข: กรณีศึกษาอาชีพการดำน้ำของชาวเลภูเก็ต**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุรัสวดี กองสุวรรณ. (2539). **การอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองชาวเลในหมู่บ้านสงขลาจังหวัดกระบี่ : การศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภรณ์ อุกฤษณ์. (2532). **พิธีลอยเรือ: ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเล กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Narumon Hinshiranan.(1996). **The Analysis of Moken Opportunistic Foragers' Intragroup and Intergroup Relations**. Ph.D. Dissertation.